

RAWLSIA SUOMEKSI

John Rawls: Oikeudenmukaisuusteoria. WSOY. Helsinki 1988.

Klassikkojen kääntämistä on aina tervehdittävä suurella ilolla, näin myös nyt kun tämä Rawlsin politiikan tutkimukseenkin varsin laajasti vaikuttanut teos on lopulta saatu suomeksi.

Rawlsin lukeminen suomeksi on monin kerroin helpompaa kuin kirjan kahlaaminen englannin kielellä. Itsekään en ole vielä lukenut kirjaa koskaan ennen kokonaisuutena vaan tarkoituksenmukaisesti palasina ennen tätä käännöstä. Toisaalta kirja ei suomeksikaan käännettynä muodosta mitään täydellistä kokonaisuutta, joten yhä edelleen palasina lukemisella on oma rationalisuutensa.

Kirja muodostaa toki siinä mielessä kokonaisuuden, että alun käsitelmäristyksen ja viitekehysten esittelyjen jälkeen tarkastellaan alkuaseman merkitystä ja siitä johdettua reilun pelin olotilaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tämän lähtökohdan mukaan pyritään luomaan mahdollisimman oikeudenmukainen järjestelmä sen omine reunaehdoineen. Tätä seuraa useiden erilaisten toimintojen tarkastelua esitetyistä lähtökohdista käsin.

Kantilainen perusvire on ehkäpä kantavin punainen lanka koko teoksessa. Erityisesti se näkyy kirjan johdannossa. Rawlsin lähtökohdista on liberalismiin puutteet. Hänen mukaansa taloudelliseen utilitarismiin rajoittuva rationaalisuus ei ole kestävä pohja yhteiskunnalliselle toiminnalle. Yhteiskunnallisen toiminnan selitysmallina Rawls näkee sopimusteoreettisen viitekehysten, missä hän »vanho» Locken, Rousseauun ja Kantin nimeen. Tällä tavalla hän ratkaisee myös oikeudenmukaisuuden subjektiivisuuden ongelman.

Alkuasema on Rawlsin käsitteistön eräs keskeisempi mutta samalla ehkä ristiriitaisempia lähtökotia. Rawlsin mukaan alkuasemassa vallitseva »tietämättömyyden verho» teettää mahdollisimman tasa-arvoisen järjestelmän. Perustuslakien tai muiden järjestelmän toimintaan vaikuttavien säädösten laatijat pyrkivät mahdollisimman

suureen tasa-arvoon, koska he eivät itse tiedä omaa asemaansa uudessa järjestelmässä.

Rawls esittää erilaisista järjestelmistä mm. Intian kastilaitoksen, mikä ei varmaankaan ole luokiteltavissa kovinkaan tasa-arvoiseksi. Todellisuudessaahan maan perustuslaissa pyritään entisten etuoikeuksien kumoamisen ohella pönkittämään uuden eliitin asemaa. Onko siis Rawlsin näkemys katsottava vain normatiiviseksi toimintaohjeeksi todellisen asiointiloiden selittämisen sijaan? Valitettavasti edes hyvinvointivaltioiden perustuslait eivät täytä Rawlsin asettamia alkuheitoja.

Oikeudenmukaisuusteoriaa voidaan lukea eräänlaisena hyvinvointivaltion moraalisenä koodikirjana, sillä siinähän tarkastellaan tälle valtiomuodolle tyypillisiä asioita kuten esim. vapautta, tasa-arvoa ja veljeyttä (näiden arvojen järjestystä ja merkitystä), tehokkuus- ja eriohjeiden vaikutusta järjestelmän toimivuuden arviointiin sekä julkishyödykkeiden jakamattomuutta ja julkisuutta. Esittääpä Rawls eräänlaisen jako-oikeudenmukaisuuteen perustuvan järjestelmän organisaatiomuodonkin kohdenus-, vakautus-, siirto-, vaihto- ja jako-osastoineen.

Tietämättömyyden verhon ohella kiistanalainen on Rawlsin esitys elämänsuunnitelmasta, sillä kuinkahan monella ihmisellä on vankkumaton elämänsuunnitelma omaa eloa ohjaamassa. Tämä elämänsuunnitelma muodostaa Rawlsin esityksessä myös keskeisen hyvyyden kriteerin.

Kirja alkaa puoleensa välissä osin uudelleen, sillä käsiteltäessä instituutioiden oikeudenmukaisuuden kahta periaatetta Rawls on taas määrittäneensä uudet reunaehdot julkiselle toiminnalle. Nämä periaatteet ovatkin olleet ehkäpä kaikkein lainatuin kohta tästä kirjasta.

Teoksessa käytetyt selitysesimerkit — kuten vangin ongelmapeli — ovat muodostuneet eräänlaisiksi klassikoiksi käsiteltäessä yksilö- ja kollektiivisen rationaalisuuden suhdetta. Vastaavasti Rawls tarkastelee myös päätöksentekoa niin varmuuden, riskin kuin epävarmuudenkin vallitessa.

Ehkäpä kirjan parasta antia ovat Rawlsin monet pohdinnat niin suvaitsemattomien suvaitsemisesta, kansalais-tottelemattomuudesta kuin moraalistakin. Näissä osissa kirjaa Rawls varsin loogisesti lähestyy ongelmiaan ja pyrkii löytämään niille ratkaisun. Näiden tarkastelujen anti on varmaan pitkävaikutteista sillä onhan teoksessa Rawlsin johtopäätöksinä ollut niin puoluetoiminnan julkinen rahoitustuki kuin myös saastuttavan teollisuuden julkinen kontrolli. Tasa-arvoisuus ei ole Rawlsilla tasajakoa, mutta edut tulisi aina suunnata huonompiosaisille ja tulonjaonkin tulisi perustua tiettyihin kriteereihin.

Teoksen anti ja merkitys käynee selvästi ilmi seuraavasta lainauksesta.

Täydellisessä mielessä oikeudenmukaisen yhteiskunnan tulisi olla osa ihannetta, jota rationaaliset ihmiset voisivat haluta yli kaiken, sen jälkeen kun he ovat oppineet tietämään ja ovat täydessä mielessä kokeneet, mitä se merkitsee.

Vaikka teoksen takakannessa todetaankin, että teos soveltuu kurssikirjaksi filosofian, teologian, oikeustie-

---

teen ja taloustieteen opintoihin niin olisi hyvä, jos se kuulisi myös valtio-oppineidenkin käsissä.

Suomennos on yleisesti ottaen ihan laatuun käypää, mutta stadilaistakin hirvittivät eräät sanat, jotka mielestäni eivät istuneet Rawlsin muun tekstin yhteyteen. Mitenkään muut lukijat suhtautuivat esim. »tuurinvaraisiin», »luonnonlottoon», »metkuihin», »reppujen välttämiseen», »kampoihin panemiseen», »fuskaamiseen», »kimp-paan», »poseeraamiseen» ja »historian kujeisiin». Lisäksi oli joitakin termejä, joita en tieteenekijänä oikein sallanut: kuten esim. rajamarkan arvo, tuotto-tappio taulu ja fyysisen kuntoilun tarve. Kiitokset kuitenkin sekä kääntäjälle että kustantajallekin tämänkin »klassikon» suomentamisesta.

RISTO SÄNKIAHO
